

סימן נח

חילוקי דינים בין מרן לרמ"א בדיני טרפות הריאה

שאלה: נדרשתי ע"י יראים ושלמים לבאר להם את חילוקי הדינים בין מרן השו"ע והרמ"א לגבי טריפות הריאה, ומהו המושג 'חלק בית יוסף'.

מקמא ומגבה, ולהגיע אל השורשים של האונות, עוקצי האומות, בין הערוגות, הורדה ומושבה, במתינות ובישוב הדעת להרגיש אם אין בה סירכא (סירכא מלשון שרוך כמו חוט או קרום היוצא מהריאה ודבוק למקום אחר) או שאר טריפות כגון חסר ויתיר וכדומה, ואם הרגיש בבדיקתו שיש סירכא או כל דבר אחר המטריף את הבהמה עליו לסמן זאת על גבי תדפיס שבו מודפסת צורת הריאה, אח"כ יש להוציא הריאה לבחוץ, ע"מ שהבודק חוץ יבדוק ויפסוק את דין הבהמה שלפניו. ועיקר בדיקת חוץ היא לבדוק את הריאה מכמה מיני טריפות שהבודק פנים אינו יכול להרגישם בבדיקתו, ובדיקתם במראית העין של הבודק חוץ, כגון בועה קטנה, או סירכה מיניה וביה, או תרי בועי דסמיכי, או אודם בריאה ומכה בדופן, בועה בשיפולי, סירכה תלויה או אטום, עיין כף החיים סימן ל"ט אות כ"א.

הנה נחלקו המנהגים בין העדות בישראל בכשרות הבהמה באופן שיש שאלה לגבי הריאה, וכל עדה

תשובה: חז"ל מנו שבעים מיני טרפויות שיכולים להיות בבהמה, וכתבם הרמב"ם בפרק 'משחיטה הלכה ט' קחנו משם. אמנם אין לבדוק אחר כל מיני טרפות אלו, אלא אחר הריאה בלבד, וכך נפסקה ההלכה בשו"ע יו"ד (סימן לט סעיף א), 'אין צריך לבדוק אחר שום טריפות מן הסתם, חוץ מן הריאה צריך לבדוק בבהמה וחיה אם יש בה סירכא וכל הפורץ גדר לאכול בלא בדיקה, ישכנו נחש'. ע"כ. ומראש צורים אבאר את סדר בדיקת הריאה. הנה אחר שנשחטה הבהמה חותך בנחת לצד הצלעות ופותח את הטרפש - קרום המבדיל בין חלקי העיכול לאברי הנשימה, ומכניס השו"ב את ידו לפנים בנחת, וממשמש את כל חלקי הריאה. כידוע הריאה מתחלקת לחמש אונות, ושתי אומות וורדה, שלוש אונות ואומה אחת לצד ימין הריאה, ושתי אונות ואומה אחת לצד שמאל, האונות מונחות אחת מעל השניה. והוורדה מקומה בצד ימין מצד קמא של הריאה. על הבודק פנים לבדוק את הריאה מכל טריפות שבה ובמתינות רבה ולהקיף את כל חלקי הריאה כדבעי

נוהגת לפי מה שקיבלה מדור דור. כידוע בבדיקת הריאה אם נמצא בה סירכא, לשיטת מרן הבית יוסף, כל סירכא שתמצא בריאה אפילו כחוט השערה מטריפה את הבהמה, ואין צורך בבדיקה נוספת, חוץ מריירים דקים ועוד כמה סרכות מסוימות שמתיר הב"י, כמבואר בשו"ע יורה דעה סימן ל"ט [ובדברינו לקמן]. ואילו לנוהגים כפסקי הרמ"א נהגו לאכול גם מבשר בהמה שנמצאת סירכא בריאתה, וזאת לאחר שניתקו אותה ע"י מיעוך ומשמוש, ובדקו את הריאה ע"י הכנסת אויר לריאה ושופכים עליה מים פושרים, ואם במקום בו היתה סירכא לא בצבצה הריאה הוכשרה הבהמה ע"י כך. יצויין שיש כמה מקהילת הספרדים שנהגו בגולה להתיר כמה סרכות כדעת הרמ"א. ומנגד יש אף מעדות האשכנזים שקיבלו עליהם את פסק מרן הב"י ואוכלים רק מבשר בהמה שלא היתה בה סירכא כלל.

ובקהילות הספרדים בכל מקומות מושבותיהם, כל בהמה שנשחטה כדין ובדקו את ריאתה ויצאה ללא סרכות הרי היא כשרה, ואם נמצא בה סירכא הרי היא טרפה. ובקהילות האשכנזים גם אם נמצא סירכא וניתקו אותה ע"י מיעוך ומשמוש ולא נמצא בה נקב הרי הבהמה כשרה, ואם נמצא בה נקב הרי היא טריפה. וכך היה המונח ההלכתי באשר לכשרות הבהמה כשר או טרף. אלא מאי, בהיקבץ עמים יחדיו

ובאו לארץ הקודש האשכנזים נוצר מצב שמאותו בית מטבחים אכלו גם הספרדים וגם האשכנזים, ע"כ היה צורך לעשות הבדל בין הכשר לדעת מרן, לבין הכשר לדעת הרמ"א, וע"כ עשו שני סוגי חותמות, האחד רשמו עליו "חלק" והוא כשנמצאה הבהמה ללא כל סירכא וכדומה, (וזה למעשה ה'כשר' שהיה בעבר), וחותמת שניה "כשר" ובה החתימו את בשר הבהמה כשנמצא סירכא בריאה, לאחר שמיעכו ומשמשו ונפחו את הריאה ולא בצבצה הריאה, (שעד אז חתמו עליה טרף כדעת מרן). א"כ חותם 'חלק' הרי הוא סימן שבהמה זו היא כשרה לדעת השו"ע. ואילו חותם 'כשר' זה סימן שהבהמה כשרה רק לדעת הרמ"א. עיין כף החיים (יו"ד סימן לט אות רכא). ובספר פדה את אברהם (ח"א עמוד תמט).

ומעתה אבוא לבאר את יסוד המחלוקת בין מרן והרמ"א לגבי דיני ריאה שנמצא בה סירכא. בגמ' חולין (מו ע"ב) ואמר רבא הני תרתי אוני דסריכין להדדי - שני אונות של הריאה הסרכות (מחוברות) זו לזו. לית להו בדיקה - אין להם בדיקה שתכשיר אותם. וביסוד הטעם מדוע כשיש סירכא בריאה הבהמה טריפה, נחלקו רש"י ותוס', רש"י ביאר בסוגיא (שם ד"ה לית להו בדיקותא) בשם הגאונים, שסירכא זו מחמת נקב היא באה, שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה, והמשקה נעשה עב בתוכה, ויוצא מעט מעט דרך הנקב

לקאורה גם לפי רש"י מה תועיל סתימתו הרי כל שנעשה טריפה רגע אחד אין לו היתר כמבואר בגמ' להלן ס"ח ע"ב, אלא מכיון שהוא כסדרן יש לו אפשרות להיסתם סתימה גמורה ואין חשש שיתפרק מחמת הנשימות אז אינו טריפה מלכתחילה. עיין בר"ן (יא ע"א).

ולענין הלכה פסק מרן השו"ע (יו"ד סימן לט סעיף י) 'כל מקום שאסרו סרוכת הריאה אין הפרש בין שתהא ^{הסירכא דקה} כחוט השערה בין שתהא עבה וחזקה ורחבה כגודל, ולא כאותם שממעכים ביד ואם נתמעכה תולין להקל, וכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל'. ובסעיף כ"ב כתב, 'אם האומה סרוכה לדופן, אם יש מכה בדופן, כשרה ואינה צריכה בדיקה, ואם אין מכה בדופן, טריפה ולא מהניא לה בדיקה. ודוקא בסרוכה לדופן מכשירין ע"י מכה, אבל אם סרוכה לשאר מקומות, כגון, חזה וגרגרת ושמנונית הלב וטרפש וכיוצא בהן, אע"פ שיש בהן מכה, טריפה ולא מהני לה בדיקה', ע"כ. מדבריו אלו נמצינו למדים שאין בודקין שום סירכא, אלא או שהיא טריפה ולא מועיל לה בדיקה, או שהיא כשירה ואין צריך לה שום בדיקה. [סירכות המותרות לדעת מרן יתבארו אי"ה לקמן].

איברא שיטת הרמ"א שאף אם נמצאת סירכא עדיין אין הוכחה לכך שיש נקב בריאה, וכך הוא כותב

נקפה ונעשה קרום. ואע"פ שהוא סותם הנקב ואין מוציא רוח הא אמרן קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום, שסופו ליסתר. ע"כ. הרי שלדעת רש"י מה שנמצא כעת סירכא בריאה הוא מחמת נקב שהיה בריאה, וקרום שעלה מחמת המכה אינו מציל את הריאה מלהיות טריפה כיון שסוף הקרום להתפרק. אולם התוס' שם (ד"ה היינו) מבארים, שסתם סירכא הנמצאת בריאה לא חיישינן לה שהיא מחמת נקב, מכיון שסירכא נוצרת ע"י זיבת המשקים שהריאה סופגת, אך היא בלי נקב. א"כ מדוע הבהמה טריפה, כיון שהסירכא עתידה להתפרק מהתדבקותה, ויווצר במקום נקב בריאה, וכיון שיש עכשיו סירכא בריאה שעתיד לגרום נקב הבהמה טריפה, שכל העומד לינקב כנקוב דמי.

ומחלוקתם של רש"י ותוס' היא רק בסירכא שלא כסדרן, דהיינו כגון שהאונה הראשונה הימנית נסרכה לאונה השלישית הימנית, באופן כזה הבהמה טריפה לפי שהסירכא עתידה להתפרק שהרי כל אונה מושכת לצד אחר - בחיי הבהמה כשהיא נושמת, ולדעת רש"י יפתח הנקב מסתימתו. ולדעת תוס' ינקב הקרום מחמת התפרקות האונות זו מזו. ואולם בסירכות כסדרן, כגון מאונה לאונה הסמוכה לה סירכא כזו היא כשרה, וביאר רש"י (שם ד"ה היינו) שבאופן כזה אינן מתפרקות והקרום הולך וחזק. אך

הגהותיו

בהגהותיו (שם סעיף יג) יש מתירין למשמש בסירכות ולמעך בהם ואומרים שהסירכא אם ימעך אדם בה כל היום לא תינתק, ולכן כל מקום שתתמעך הסירכא תולין להקל ואומרים שאינו סירכא אלא ריר בעלמא ומותר ואע"פ שהוא קולא גדולה כבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מה שיסמכו. הרי שלדעת הרמ"א אם נמצא סירכא בריאה וע"י מיעוץ ומשמוש נתנתקה אינה סירכא. אכן יש לבדוק את הריאה בבדיקת חוץ ע"י הורדת הסירכא ובדיקת מקום הסירכא בהכנסת אויר לריאה ונתינת מים על מקום הסירכא ואם לא מבצבץ מקום הסירכא סימן שלא היה בה נקב וכשרה הבהמה, ואם בצבץ סימן שהיה נקב בריאה והבהמה טריפה.

והנה זה היסוד למחלוקתם של הספרדים והאשכנזים לגבי דיני הבהמה שנמצא סירכא בריאתה, שהספרדים הפוסקים כבית יוסף מקפדים לאכול רק מבהמה שלא היה בה סירכא, (וזה מה שנקרא כיום 'חלק'), ואילו האשכנזים אוכלים מבהמה אף שהיה בה סירכא לאחר שנותקה ע"י מיעוץ או משמוש, ומקום הסירכא נבדק ע"י ניפוח הריאה ומים פושרים ולא נמצא בה נקב מבצבץ.

איברא למרות שמרן השו"ע מחמיר וסובר שאין להתיר שום סירכא

הנמצאת בריאה, אולם ישנם מספר מקרים בהם מרן מתיר סירכות גם ללא בדיקה. ואלו הן.

א. אונה הסרוכה לאונא או לאומא כסדרן מחיתוך לחיתוך. (סימן לט סעיף ד).

ב. סירכא התלויה, או שהיא ממקום למקום באונה או באומה מניה וביה. (שם סעיף ח וט).

ג. האונות שנסרכו לדופן שכנגדן, היינו דופן צר. (שם סעיף יח).

יתרה מזו ישנם מספר מקרים בהם מרן מכשיר בדיני הריאה, ואילו הרמ"א מטריף. ואלו הן.

א. נתחלפו צורות האונות או האומות, למרן כשרה ולרמ"א טרפה. (סימן לה סעיף ב).

ב. ענינותא דורדא שחסרה או שינתה מקומה, מרן מכשיר והרמ"א מטריף. (סימן לה סעיף ב).

ג. חסרה אחת מאונות הימין הורדא משלמת וכשרה, או חסרה אחת מאונות ויש בליטה בסוף האומא בצד ההוא, למרן הבליטה משלמת וכשרה והרמ"א מטריף. (סימן לה סעיף ט).

ד. ריאה שניקבו הקרומים זה שלא כנגד זה, מרן מכשיר והרמ"א מטריף. (סימן לו סעיף א).

ה. ניקבה הריאה ולא ידוע אם מחיים, למרן מדמין מבהמה אחרת, ולרמ"א אין מקיפין. (סימן לו סעיף ה).

ו. צמקה הריאה, למרן בודקין לידע אם בידי שמים או בידי אדם, ולרמ"א אין אנו בקיאים ואין לסמוך על הבדיקה. (סימן לו סעיף טו).

ז. מחט שנמצאת בריאה שלמה, אם עולה בנפיחה, למרן כשרה, ולרמ"א טרפה. (סימן לו סעיף טז).

ח. אבעבוע שנמצא בחיתוכים, למרן לא נקרא בשיפולי וכשר, ולרמ"א טרף. (סימן לו סעיף ד).

ט. ריאה אדומה ומכה בדופן, למרן כשרה ולרמ"א טרפה. (סימן לח סעיף ד).

י. נאבדה הריאה קודם שתבדק, למרן מותרת ולרמ"א אסורה, ובהפסד מרובה מותרת. (סימן לט סעיף ב).

אולם בכל אלו הטריפות למרות שמרן השו"ע מתיר, מאחר שהרמ"א נחלק עליו, ובחלקם הציב תנאים לכשרות הריאה, לכן כשבאים לעשות שחיטה כשרה למהדרין מן המהדרין אין אנו לוקחים את קולות השו"ע, כמו כן גם בדינים שהרמ"א מיקל אין אנו לוקחים את קולות הרמ"א.

והנה מנגד ישנם מספר מקרים בדיני הריאה שבהם הרמ"א מקיל והשו"ע מחמיר. ואלו הן.

א. ריאה שאין לה חתוכא דאוני, הרמ"א מכשיר בסדק כל שהוא, ואילו מרן מכשיר רק כטרפא דאסא. (סימן לה סעיף ח).

ב. ריאה שנשפכה כקיתון אם המים עכורים או סרוחים, רמ"א מכשיר ומרן מטריף. (סימן לו סעיף ז).

ג. ריאה שנמצאו בה אבעבועות אם נמצאת בהם ליחה סרוחה או מים סרוחים או עכורים, הרמ"א מכשיר ומרן מטריף. (סימן לו סעיף א).

ד. שתי אבעבועות סמוכות זו לזו והמים זכים, כמו כן בועי בשיפולי ריאה והמים זכים, הרמ"א מכשיר ומרן מטריף. (סימן לו סעיף ג).

ה. אונות או אומות דבוקות. הרמ"א מכשיר. (סימן לט סעיף ז).

ו. מיעוץ הסירכות, הרמ"א מתיר ולמרן אסור. (סימן לט סעיף יג).

ז. בדיקת הריאה ע"י נפיחה, הרמ"א מתיר. (סימן לט סעיף כה).

כאמור לעיל, למרות שדעת מרן השו"ע דסירכא בריאה הרי היא טריפה, ס"ל למרן שסירכא הנפסקת בהכנסת יד הבודק בנחת ונתפרקה הסירכא, ובדק ולא נמצא מקומה, לא על גבי הריאה ולא בדופן הבהמה הרי זה ריר בעלמא והבהמה כשרה. אבל אם כשהוציאו את הריאה נמצא ראש אחד מהסירכא דבוק בריאה או בדופן לא יצאה מכלל סירכא

והבהמה טריפה. וז"ל השו"ע (יו"ד סימן לט סעיף יג) "יש מי שאומר שהבודק יכניס ידו בבהמה בזריזות בלא רפיון ידים, ואם נתפרקה שום סירכא כשמכניס הבודק ידו, מוציא הריאה לחוץ ובודקה, אם היא סירכא ימצא ראשה בריאה או בדופן, ואם לאו, רירא היא וכשרה, ואין להקל בכך אלא בבהמת ישראל ואין סומכין על קולא זו אלא בבודק כשר וירא את ה' מרבים'. עכ"ל. א"כ לפי דעת מרן אם ימצא ראשה בדופן או בריאה, הרי זו היא סירכא גמורה והבהמה טריפה, ואם לאו רירא הוא וכשרה. וזאת למודעי כי מאז שהחילוננו במלאכת הזביחה בחו"ל לא ראינו שום בודק חוץ שניגש לבדוק סירכא בדופן של הבהמה באופן שסימן לו הבודק פנים, והוא - הבודק חוץ לא מצא אותה על הריאה.

ומה שכתב השו"ע בזריזות היינו בנחת, כ"כ האחרונים קבצם והביאם כף החיים (שם אות רלה). והראש יוסף (סימן לט סעיף יד חידושים וביאורים אות רו) כתב, דמה שכתב השו"ע להכניס ידו בבהמה בזריזות בלי רפיון ידים, אין כוונתו שיכניס בכח ובחוזק יד, אלא שלא יתעצל עד שתתקרר הבהמה אלא יעשה בזריזות בעודה חמה, דמחמת חמימות הבהמה מינתקות כל הסירכות הבאות מחמת צמא, אבל אם יתקרר אפילו ריר מתקיים, אבל בחוזק כו"ע מודים שלא. ובפרי תואר (שם ס"ק יח) כתב דמה שפסק מרן דהוזה ריר, אנו לא בקיאין בשיעור

כח המכניס כי לא כל הכוחות שוות, שיש כוח גדול ודומה בעיניו כדבר קטן אלא בדיעבד יש לסמוך, ובתנאי שכתב מרן. עיי"ש.

והנה לגבי דין ריר, יעויין בדרכי תשובה (סימן לט ס"ק שצו) שהביא בשם הפוסקים דאם כשנפסקה בהכנסת היד והסירכא עברה לגמרי ולא נשאר אף רושם ממנה מ"מ אם יש גומא תחתיו טריפה, דאמרינן שהיה סירכא גמורה והוי קרום שעלה מחמת מכה. והשו"ב אין משגיחין בזה דזה ודאי מורה שהיה שם נקב ואינו מועיל מה שאינו מבצבץ. עיי"ש בדבריו. ושם בס"ק שצ"ה הביא בשם הפוסקים על דברי מרן, דכשנפסקה בהכנסת היד זה נחשב לריר וכשר, צריך שייתקומו שני התנאים: א. שהכנסת יד הבודק הייתה בנחת. ב. שלא נשאר שום דלדול לא בריאה ולא בדופן אז אין צורך בבדיקה בפושרין. אך אם הרגיש הבודק שניתקה הסירכא כשהכניס ידו בנחת והרגיש שנשאר שורש הסירכא בריאה והוציא את הריאה ולא נודע איה מקומו, היות שלא נשאר שום שורש כלל צריך לבדוק בפושרין כל שטח שיכול להיות שם הסירכא מפני שהרגיש בשעת הניתוק שנשאר שם שורש בריאה, אף שאח"כ הוציא הריאה ולא מצא אמרינן דבע"כ הוא משום שסרה הסירכא בנקל והוי כמו שנשאר שורש הסירכא בריאה ועברה ע"י מיעוץ ומשמוש דצריך בדיקה בפושרין במקום ההוא עכ"ד.

נמצינו למדים לדעת מרן כי סירכא המתפרקת בהכנסת יד הבודק פנים באופן שהרגיש בכך הבודק פנים, אך לא מצא את הסירכא צריך בדיקה בפושרין, ואין לעשות בהמה זאת חלק. לכן על הבודק חוץ לראות ולבדוק כל סימון שסימן הבודק פנים אע"פ שלא מצא על הריאה שום סירכא, כי יתכן שנשארה הסירכא על גבי הדופן ולכן אין לעשות בהמה זו חלק, וכאמור אף אחד לא ניגש לבדוק בדופן הבהמה לראות אם הסירכא נשארה שם.

לעומת זאת עיין בבית דוד (סימן לט ח"ו סעיף א) עמודי הבית (אות ב) שכתב משם הדעת קדושים והמקדש מעט, שאפילו אם נמצא ראשה אחד דבוק בדופן אין לחוש לזה.

ויעויין בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן קמג) שכתב, ושאלתי לאחד מן השוחטים על זה והשיב לי הכל כפי ערך הבהמה אם הבהמה היא גדולה בכמות כגון שוורים וכבשים ותישים גדולים חשבינן ליה ריר בעלמא, ואם היא קטנה כגון עגלים וגדיים וטלאים חשבינן ליה סירכא, אע"פ שניתקת כשמכניס ידו בנחת ועם היות שנראה שהם דברים של טעם לא רציתי לסמוך על זה מפני החשש שמא יש לחוש וכו' לכן הודיעני ולמדני דרך זו אלך ותחשב לך לצדקה. ע"כ.

אולם הגדרת ריר לדעת הרמ"א, כל סירכה שנוקתה ע"י מיעוץ

ומשמוש אינה סירכא אלא ריר בעלמא, וז"ל (שם) 'ויש מתירין למשמש בסרכות ולמעך בהם, ואומרים שסירכא אם ימעך אדם בה כל היום לא תנתק ולכן כל מקום שיתמעך תולין להקל, ואומרים שאינו סירכא אלא ריר בעלמא, ואע"פ שהוא קולא גדולה כבר נהגו כל בני מדינות אלו ואין למחות בידם מאחר שיש להם על מה שיסמוכו, ומכל מקום צריך להיות הבודק ירא אלהים שיודע ליזהר למעך בנחת שלא ינתק בכח. עכ"ל. מבואר שלרמ"א סירכה שירדה ע"י מיעוץ ומשמוש אינה סירכא אלא ריר בעלמא, משום דס"ל לרמ"א שסירכא אמיתית אפילו ימשמש וימעך בה כל היום כולו לא תנתק, ואע"פ שזו קולא גדולה כבר נהגו כל בני מדינות אלו להקל.

והנה המציאות הנוהגת כיום בבית המטבחים כשיש סירכא קולפין אותה בציפורן, ויש אף שמתחילים לחותכה בסכין וממשיכים לקלפה בציפורן, ובודקים במים פושרין לראות אם תבצבץ הריאה, ואם לא כשרה היא. אין ספק שלדעת מרן השו"ע קילוף סירכא היא אסורה, שהרי לדעת מרן או שסירכא אסורה ואין מועיל בה בדיקה, או שהיא מותרת בלי בדיקה. מה שיש לברר לדעת הרמ"א האם מותר לקלף סירכא, שהרי הרמ"א דיבר רק על ענין מיעוץ ומשמוש. ובענין זה נמצא דעות שונות בפוסקים, יש שצווח על אלו המנתקים סירכות בכוח וכ"ש אלו

שמקלפין אותה בציפורן, יעויין לרש"ל בים של שלמה (חולין פרק ג כלל כה) שכתב, 'אכן שמעתי שבמקצת הקהילות שאינן בני תורה לוקחין סמרטוט עבה וממעכים בה, בודאי אנשים כאילו מאכילין טרפות לישראל להדיא, וראוי להזהיר ^{החכם} הטבחים שאל ימעכו כ"כ בחזקה, אלא לגלגל בין האצבעות, וקצת בדרך המיעוך ולא בסמרטוט'. ועיין נמי ^{החכם} בט"ז (ס"ק יז) שכתב, 'וראיתי עוד לאיזה בודקים אינם נזהרים למעך בנחת וסומכים על נפיחת הריאה והם מאכילים טריפות דודאי בכל סירכא גמורה אין מועיל ניפוח'. וע"ע בפרי מגדים (משבצות ס"ק יח). אולם בפתחי תשובה (סימן לט ס"ק יד) הביא בשם תשובות תפארת צבי (יו"ד סימן ד) שהאריך ליישב מנהג זה, וסיים רק המחמיר על עצמו קדוש יאמר לו. א"כ בדעת הרמ"א לא ברור מה היא שיטתו בקילוף הסירכות, יתרה מזו לא מצינו פוסק שהתיר להדיא קילוף הסירכות, אולם זה ודאי שלדעת מרן אין לנתק סירכות כלל ועיקר.

וראה בספר בית דוד (סימן לט חלק ו יסוד הבית אות ו) שכתב שבענין מיעוך הסירכות יש כמה מנהגים, א. כשהסירכא עוברת כולה ע"י מיעוך וגלגול אצבעות. ב. כשהסרכא נפסקת באמצע ע"י מיעוך והשאר קולף בצפרנים אע"פ שזו קולא גדולה מ"מ הסכימו כמה פוסקים אחרונים כן להלכה, אולם זה ערך יותר ממאה שנה

שנתהווה ענין חדש בדבר המיעוך שהמציאו השו"ב דק"ק פראג, דהיינו לקלוף הסירכא כולה בצפרנים, והרעישו חכמי הדור על מנהג זה וכתבו שכל הנוהג כן כאילו מאכיל טריפות לישראל והסכימו חכמי פראג להעביר אותן השו"ב מאומנותם, אך מקצת חכמים ותוכם היה השבות יעקב החזיקו בידם וגברו ע"י שררה מבלי למחות בזה ומתוך כך נתפשט המנהג הזה עד שבזמנינו כמעט נשכח הדבר הזה שהיה רעש בענין זה, וסוברים קצת שמעיקר הדין כן הוא והתחילו גדולי ישראל לחפש זכות על מנהג הזה עכ"ד, עיי"ש עוד.

ועיין עוד בבית דוד (סימן לט חלק ו יסוד הבית אות ה) שהביא בשם שו"ת דעת הזבח שכתב שם, מהו נקרא גלאט כשר, וז"ל, אפילו כשיש איזה סירכא שלא כסדרן כל שעוברת בקלות בלי שום אומנות גם זה נקרא גלאט כשר, והאומרים שאוכלים גלאט בלי שום סירכא כלל וכלל לא ניתן להאמין להם, כי במדינתנו שכיח כמעט בכל בהמה סרכא שלא כסדרן, דזה ארבעים וארבע שנים שאני עוסק בשחיטה ולא אוכל להגיד בוודאי שבא לידי ריאה אחת של בהמה שלא היה בה סירכא כלל, על כן כל שעוברת על ידי קליפה מעט כלאחר יד ובבודק כשר וירא שמים אין להחמיר, והכי נהוג עלמא והרוצה להחמיר יחמיר, עכ"ל עיי"ש. אולם יצויין כי במקומו של דעת הזבח אכן

גאלט. [ולצערנו הרב על זאת סמכו
הבד"צים שמביאים בשר חלק לארץ].

נמצאנו למדים שלדעת מרן עצם
העובדה שנמצאת הסירכא על
גבי הריאה או בדופן הבהמה אע"פ
שתעבור בקלות זו היא סירכא, והבהמה
טריפה. ולדעת הרמ"א כל סירכה
שתתנתק ע"י מיעוך ומשמוש אינה
סירכא אלא ריר, אולם מה שהתיר
הרמ"א מיעוך ומשמוש זה מצד המנהג
ולא מעיקר הדין, אך הקילוף
בציפורניים כפי שעושים היום שזה ודאי
לא התיר הרמ"א. לכן כיום שמקלפים
את הסירכות בציפורן עזה ולאחר
שהוסרה ולא בצבצה הריאה מחתימים
את הבשר "ככשר" ואוכלים ממנה רבים
וטובים מבני עדות המזרח וזה טרף הן
למרן והן לרמ"א מדינא.

בדיון שהיה ברבנות הראשית לא"י
במעמד הראש"ל ורבנים
חשובים, הוזמנתי לדון בעניין הבשר
החלק, אמר אחד הרבנים שהיה אחראי
ליבא בשר חלק לארץ ועליו סמכו מאות
מבני התורה הספרדים, שאם יש סירכא
שנמצאת על הריאה ועוברת בקלות
עושים אותה חלק, וזה אינו, שהרי
לדעת מרן זה טרף, למרות שהסירכא
עוברת בקלות אך מכיון שנמצא סירכא
על הריאה או על הדופן היא טריפה ויש
לה דין של סירכא, אפילו תהיה כחוט
השערה ואין זה תלוי אם יורד בקלות או
לא בקלות.

אולי לא היה בהמות בלי סירכות, ולכן
כתב אפילו בסירכות שלא כסידרן וכו',
אך ^{אוצר החכמה} בהרבה במקומות בעולם ימצא
בהמות גם בלי סירכות כלל ועיקר וגם
בלי רירים כמו דרום אמריקה
ובאוסטרליה כידוע לזובחי הזבח.

ואופן המיעוך הוא, כתב בבית דוד (סימן
לט חלק ו אות ג) וז"ל, ימעך אותה
דהיינו שמותח להסירכא תחלה
שתתפשט ותהיה כעור דק, ואח"כ
מגלגל וממעך אותה בין אצבעותיו
אפילו הרבה רק שיהיה בנחת עד שיסור
כל הסירכא מהריאה ולא ישאר ממנה
כלום. עכ"ל.

ובשו"ת חוט המשולש (סימן כ) כתב,
אמנם בסירכא הדבוקה אשר
גם המעוך ומשמוש בנחת כמבואר
בשו"ע הוא קולא גדולה, והן עתה
פשתה המספחת שמקלפין הסרכא מעל
הריאה בצפורן עזה אשר ההיתר פורח
באור באין מקל להסמך עליו. עכ"ל.

ובמטה אשר על שמלה חדשה (סוף הספר
קונטרס דיני קליפת הסירכות פרק ו
אות ד) הביא בשם דעת הזבח שעד ג'
סירכות שיורדות ע"י מיעוך ומשמוש זה
חלק, וז"ל, שמעתי אומרים בשם צדיק
אחד מפורסם ז"ל, שצווה על השוחטים
אם יהיה בריאה אחת יותר משלש
סירכות דקות מאוד, ועוברים בנחת לא
יהיה גלאט כשר, עכ"ל. משמע מדבריו
שעד ג' סירכות שעוברים בנחת זה

ומכאן מודעה רבא לכל נותני הכשרויות לְמִינֵיהֶם להורות ולהחתים כל בהמה אשר הוסרה ממנה סירכא לכתוב עליה "כשר רק לנוהגים כהרמ"א ולספרדים טרף", ולא לכתוב רק 'כשר' כפי שנהוג כיום. והרי לענין המוצרים המכילים קטניות שאינו אסור מן הדין רק מן המנהג, ומי שאכל בפסח קטניות אינו עובר בכך לא על איסור דאורייתא ולא דרבנן, שהרי מותר להשהות קטניות בביתו בפסח וה"ה שמותר להנות מהם בפסח כמבואר בשו"ע או"ח (סימן תנג

סעיף א ובמשנה ברורה ס"ק יב) ובכל זאת מקפידים ונוזהרים לכתוב לא רק לקראת פסח אלא בכל השנה כולה על כל אריזה לאוכלי קטניות בלבד וההכשר לא לימי הפסח, א"כ בכשרות הבשר כ"ש וק"ו שצריכים לכתוב "שבשר זה כשר רק לנוהגים כהרמ"א ולספרדים זה אינו כשר", ועל ידי כך ימנעו מכשלה גדולה מבני ישראל, שכל כזית וכזית שאוכלים מן הבשר הזה שכתוב עליו "כשר" עוברים איסור דאורייתא, "לא תאכלו כל נבילה" והמכשלה היא גדולה.

סימן נט

בענין חיתוך עצם החזה עם מסור לפני בדיקת פנים

שאלה: נתבקשתי לחוות דעתי אודות מה שנהוג במפעלי השחיטה בחו"ל לפתוח את בית החזה ע"י מסור חשמלי קטן שיש בראשו עיגול, לפני בדיקת פנים, ועיקר הספק בזה הוא שיכול להיות שעל ידי חיתוך עצמות החזה ינתקו הסירכות אשר סרוכות לשם, ואע"פ שהמסור קטן באורכו וגם בראשו יש עיגול, ובכל זאת יש שחששו שעל ידי כך מנתקות הסירכות אשר סרוכות לחזה, ולכן רצו לאסור לחתוך החזה, ויש אשר התירו פתיחת החזה ע"י המסור אך ורק חמשה ס"מ באורך בלבד, וכל זה כאמור לפני בדיקת הפנים.

תשובה: ראיתי בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סימן יב) שכתב לדון בזה, ואלו דבריו "בדבר שהתחילו איזה זמן לבדוק את הריאה ע"י פתיחת החזה בגרון שמנסר עצמות אם יש בזה חשש שהכשירו בלא בדיקה מחמת דאולי ניתקו בזה הסירכות הדקות או לא חיישינן לזה והיא בדיקה טובה".

וכתב שם דלא מצינו בדברי הראשונים שיש קפידא איך לבוא אל הריאה לבודקה אם דרך הטרפש או גם דרך החזה. ואף שברמב"ם פרק י"א משחיטה הלכה ז' הזכיר אופן הבדיקה שקורעין את הטרפש של כבד, לא משמע שהוא לקפידא אלא משום שדרך שם הוא אופן הקל שיכול לעשות זה